

FIIA 25/2016

COMMENT

Marco Siddi
Ulkopoliittinen instituutti

Italian kansanäänestys: ei aihetta paniikkiin

Italialaiset äänestävät pian kiistellystä perustuslakimuutoksesta, joka saattaa ratkaista Matteo Renzin hallituksen kohtalon. Pelissä eivät kuitenkaan ole Italian EU- ja eurojäsenyys eikä maan taloudellinen vakaus.

Italiassa äänestetään joulukuun 4. päivänä pääministeri Matteo Renzin hallituksen ehdottamasta perustuslakiuudistuksesta. Jos uudistus hyväksytään, se muuttaa valtion institutionaalista järjestelyä.

Merkittävin muutos olisi se, että uudistus lopettaisi Italian parlamentin ”täydellisen kaksikamarisuuden”, jossa edustajainhuoneella ja senaatilla on lähes yhtäläiset valtaoikeudet. Uudistuksen jälkeen kansalaiset eivät enää valitsisi senaattia suoraan, ja senaatin valtaoikeudet kaventuivat huomattavasti. Uusi senaatti koostuisi enimmäkseen kunnanvaltuutetuista ja pormestareista, ja senaatin paikkamäärä pienenesi 315:stä 100:an. Lisäksi uudistus vahvistaisi keskushallinnon valtaa alueellisiin hallituksiin nähden.

Uudistuksen puolestapuhujien mukaan muutokset vähentäisivät kustannuksia ja nopeuttaisivat uusien lakien säätämistä. Lisäksi uudistus takaisi heidän mukaansa sen, että uusi senaatti edustaisi paikallisia intressejä.

Vastustajien mukaan uudistus aiheuttaisi senaatin ja edustajainhuoneen välisiä toimivaltakiistoja, koska uudistetun senaatin valtaoikeuksia ei ole määritelty selkeästi. Vastustajien mukaan parlamentti säätää jo nyt vuosittain enemmän lakeja kuin Britannian tai Saksan kansanedustuslaitos. Ongelma on lakien määrän sijaan lainsäädännön laadussa ja toimeenpanossa.

Kansanäänestyksen poliittinen merkitys on korostunut, koska pääministeri Renzi satoi poliittisen uransa äänestyksen tulokseen. Renzi yhdisti uransa äänestykseen tilanteessa, jossa perustuslakiuudistuksen kannatus ja hänen oma suosionsa olivat paljon suurempia kuin nyt. Henkilöimällä arkaluontoisen aiheen Renzi kuitenkin muutti kansanäänestyksen oman hallituksensa luottamuslauseäänestykseksi. Sitten Renzin kannatus on vähentynyt, kun Italian talous on kasvanut hitaasti ja työttömyysluvut ovat pysyneet korkeina. Mielipidetiedustelujen mukaan perustuslakiuudistuksella on nyt enemmän vastustajia kuin kannattajia.

Renzi on koettanut kääntää tilanteen edukseen tarttumalla aiheisiin, jotka ovat tärkeitä oikeistopuolueiden äänestäjille. Hän on muun muassa ottanut uudelleen esiin suunnitelman siitä, että Messinansalmen yli rakennetaan silta. Entinen pääministeri Silvio Berlusconi kannatti hanketta vahvasti, mutta se kuopattiin vuonna 2013 seismisten riskien vuoksi. Riskinä nähtiin myös se, että mafia tekisi suuria voittoja sillan rakennussopimuksilla.

Lokakuussa 2016 Renzi otti yhteen Euroopan komission kanssa Italian ensi vuoden talousarviosta. Renzin hallitus on pyytänyt komissiolta taloudellista liikkumavaraa jouduttaakseen talouskasvua. Renzin

pyyntö saattaa olla taloudellisesti perusteltu, mutta hänen käyttämänsä kova retoriikka komissiota vastaan lienee tarkoitettu vahvistamaan hänen kannatustaan euroskeptisten äänestäjien keskuudessa.

Renzi laskee sen varaan, ettei komissio haasta häntä ennen kansanäänestystä. Jos Renzi häviää äänestyksen ja päättää erota, vaihtoehdot eivät välttämättä ole Brysselin mieleen. Pääministeriksi voisi nousta joku nykyisestä koalitiohallituksesta, ja väliaikainen pääministeri palvelisi seuraaviin vaaleihin saakka. Ne on määrä järjestää vuonna 2018. Uudistuksen kannattajien mukaan Renzin häviö voisi nostaa valtaan populistisen Viiden tähden liikkeen, joka haluaisi järjestää kansanäänestyksen Italian eurojäsenyydestä. Viimeaikaiset mielipidetiedustelut tosin ovat toistuvasti osoittaneet, että italialaisten selvä enemmistö kannattaa maansa jäsenyyttä sekä EU:ssa että yhteisvaluutta eurossa.

Konkreettisempi huoli koskee Italian pankkisektorin epävakautta, jota poliittisen epävakauden pelätään pahentavan. Italian pankkien tilanetta tulee seurata tarkasti, mutta sitä ei pidä yhdistää kansanäänestyksen tulokseen. Äänestys ei koske pankkeja. Italiassa on kokemusta teknokraattisista ja ilman vahvaa mandaattia toimineista hallituksista, mikä on turhauttanut äänestäjiä. Siksi on Italian demokratian kannalta olennaista, että spekulatiot

Ulkopoliittinen
instituutti

Kruunuvuorenkatu 4

PL 400

00161 Helsinki

Puhelin

(09) 432 7000

Fax

(09) 432 7799

www.fiia.fi

Ulkopoliittinen instituutti on riippumaton tutkimuslaitos, joka tuottaa korkeatasoista tutkimusta poliittisen päätöksenteon ja avoimen keskustelun tukemiseksi niin kotimaassa kuin kansainvälisestikin.

Korkean laadun varmistamiseksi ainakin kaksi asiantuntijaa lukee ja kommentoi kaikkien instituutin julkaisujen käsikirjoituksia. Julkaisut käyvät lisäksi läpi ammattimaisen kielentarkistuksen ja editointiprosessin. Julkaistavat näkemykset ovat kirjoittajien omia.

maan (varsin epätodennäköisestä) taloudellisesta romahduksesta eivät vaikuta tulevaan äänestykseen.

Haaliakseen tukea koti- ja ulkomailta Renzi on sanonut, että perustuslakiuudistus auttaisi tulevia hallituksia pysymään vakaina. Uudistuksen yhteydessä hallituspuolueet ovat ajaneet läpi uuden vaalilain. Sen mukaan vaalilista, joka saa vähintään 40 prosenttia äänistä ensimmäisellä kierroksella tai yksinkertaisen enemmistön toisella kierroksella, saa merkittävän bonuksen: 54 prosenttia parlamenttipaikoista.

Renzin vastustajat ovat kuitenkin huomauttaneet, että Italian taajat hallitusvaihdokset johtuvat kansallisen politiikan pirstaloitumisesta eivätkä nykyisistä instituutioista. Vastustajien mukaan uusi vaalilaki antaa lisäksi liikaa valtaa hallitukselle eikä heijasta politiikan todellisuutta. Tämänhetkisten mielipidetiedustelujen mukaan kolmella tärkeimmällä poliittisella leirillä (demokraateilla, Viiden tähden liikkeellä ja keskustaoikeistolla) on takanaan suunnilleen kolmannes äänestäjistä.

Vaikka perustuslakiuudistuksen puolustajat ja vastustajat ovat asioista eri mieltä, Italiassa vallitsee laaja yksimielisyys siitä, että äänestyksen tulos ei merkittävästi muuta maan

välitöntä taloustilannetta. Sellaiset spekulatiot ovat vahvasti liioiteltuja, joiden mukaan äänestyksellä voisi olla Britannian brexit-äänestyksen kaltainen tai jopa suurempi vaikutus. Vaikka perustuslakiuudistuksen kaatuminen olisi Renzin hallitukselle valtava takaisku, Renzin ei olisi mikään pakko erota – ja vaikka hän eroaisikin, hänelle voitaisiin löytää vaihtoehto nykyisestä parlamentarisesta enemmistöstä.

Italian kansanäänestys vaikuttaa eittämättä merkittävästi maan poliittisten instituutioiden kokoonpanoon. Pelissä ei kuitenkaan ole Italian EU-jäsenyys, pysyminen yhteisvaluutta eurossa tai maan talouden tasapaino.